

INSTITUT
FRANÇAIS
ROMÂNIE

NBRIS

Această carte, editată în cadrul Programului de Sprijin pentru Publicare Nicolae Iorga, a beneficiat de ajutorul Institutului francez din România.

Martha Bibescu, *Catherine-Paris*

Copyright © Éditions Grasset & Fasquelle, 1967
All rights reserved

© 2013, 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Giovanni Boldini (1842-1931), *Portretul prințesei Martha Bibescu*, 1911

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

BIBESCU, MARTHA

Catherine-Paris / Martha Bibescu; trad. din lb. franceză
și note de Magda Răduță. – Iași: Polirom, 2016

ISBN: 978-973-46-6329-3

I. Răduță, Magda (trad.)

821.133.1-31=135.1

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

MARTHA BIBESCU Catherine-Paris

Traducere din limba franceză
și note de Magda Răduță

POLIROM
2016

Cuprins

Capitolul I. Luna mai, luna dragostei.....	5
Capitolul II. În care Catherine își ia avânt.....	10
Capitolul III. Evul Mediu și Renașterea lui Catherine.....	21
Capitolul IV. Dar nu te măriți cu un oraș întreg.....	38
Capitolul V. În galera de pe Sena.....	46
Capitolul VI. Te măriți cu un polon.....	59
Capitolul VII. Familia și dinastia.....	65
Capitolul VIII. Ludovic al XV-lea și Franz Josef.....	86
Capitolul IX. Adam	89
Capitolul X. Un Versailles polonez	93
Capitolul XI. Cele mai bune puști din Europa	111
Capitolul XII. Echinocțiul cusătoreșelor	119
Capitolul XIII. Viena, sau canapeaua.....	136
Capitolul XIV. Berlin, sau adăpostul santinelei.....	144
Capitolul XV. Al treilea împărat al sezonului	147
Capitolul XVI. Accidentul.....	161

Capitolul XVII. Point-du-Jour, sau ivirea zorilor.....	170
Capitolul XVIII. Robert.....	196
Capitolul XIX. Roma, sau pașaportul.....	220
Capitolul XX. Fortăreața de la Magdeburg	235
Capitolul XXI. Hibrizii.....	246
Capitolul XXII. În care Catherine devine vizionară	250

În colecția TOP 10+

au apărut:

220. Kenzaburō Ōe, *J. Ființa sexuală*
221. Willa Cather, *Antonia mea*
222. Anna Galvada, *O iubeam*
223. F. Scott Fitzgerald, *Strania poveste a lui Benjamin Button și alte întâmplări din epoca jazzului*
224. Irvine Welsh, *Trainspotting*
225. Cătălin Dorian Florescu, *Maseurul orb*
226. Sădegh Hedāyat, *Îngropat de viu*
227. Adrian Schiop, *Soldații. Poveste din Ferentari*
228. Philip Ó Ceallaigh, *Însemnări dintr-un bordel turcesc*
229. Ian McEwan, *Mângâieri străine*
230. Eowyn Ivey, *Copila de zăpadă*
231. José Saramago, *Cain*
232. Roger Verceel, *Căpitanul Conan*
233. Chuck Palahniuk, *Jurnal*
234. Guy de Maupassant, *Văduvioarele și alte proze poznașe*
235. Ștefan Agopian, *Tobit*
236. Alberto Vázquez-Figueroa, *Tuareg*
237. Philippa Gregory, *Moștenirea Boleyn*
238. Daniel Pennac, *Dictatorul și hamacul*
239. A.P. Cehov, *Stepa și alte povestiri*
240. David Grossman, *Până la capătul pământului*
241. Matei Vișniec, *Negustorul de începuturi de roman*
242. Amin Maalouf, *Samarkand*
243. Shan Sa, *Împărăteasa*
244. Sam Savage, *Firmin. Aventurile unei vieți subterane*
245. Haruki Murakami, *Salcia oarbă, fata adormită*
246. Irvine Welsh, *Jeg*
247. Andrei Makine, *Pământul și cerul lui Jacques Dorme*
248. Orhan Pamuk, *Mă numesc Roșu*
249. Ian McEwan, *Sâmbătă*
250. F.M. Dostolevski, *Nopti albe • Soțul etern*
251. Graham Greene, *Omul nostru din Havana*

MARTHA BIBESCU (1886-1973) este una dintre cele mai importante figuri ale perioadei interbelice românești. Fiica lui Jean Lahovary și a prințesei Ema Mavrocordat, căsătorită la 17 ani cu vărul ei, George Valentin Bibescu, tânăra aristocrată colindă lumea, îi scrie lungi scrisori amicale prințului moștenitor al Germaniei, se îndrăgostește pe rând de diplomați și scriitori, strălucește, cu spirit și grație, în saloanele pariziene. Primul său roman, *Les huit Paradis* (1903), un jurnal de călătorie în Persia, primește premiul Academiei Franceze și laudele lui Maurice Barrès. *Isvor, le pays des saules* (1923) este romanul țării natale, iar *Catherine-Paris* (1927), proză cu foarte puternice note autobiografice, e povestea nostalgică a mult visatei „Internaționale a principilor“, al cărei sfârșit Martha Bibescu va trăi să îl vadă, după 1945, când va părăsi pentru totdeauna palatul de la Mogoșoaia și țara. Stabilită, după câțiva ani de peregrinări, la Paris, nobila exilată va mai scrie *La Vie d'une amitié*, corespondența cu abatele Mugnier, cel mai fidel prieten, și *La Nymphé Europe*, prim volum dintr-un proiectat ciclu autobiografic.

Capitolul I

Luna mai, luna dragostei

Catherine-Paris se născuse la București, dintr-un tată fost elev al liceului Louis-le-Grand și o mamă care avea vedenii.

— Te-am văzut deseori în vis, înainte să vii pe lume, îi spunea.

Catherine avea să afle și unde o visase mama ei. Chiar dacă orașul natal se afla, pe hartă, mai aproape de Ialta decât de Moscova, în acea zi de 28 ianuarie 1889, ziua când se născuse, termometrele arătau 30 de grade Réaumur sub zero¹, bocalurile farmaciștilor plesniseră, iar pe străzi nu se vedea nici o trăsură și nici o sanie, căci vizitiii ruși se trăsaseră și ei la adăpost. Surdă, mută, înțepenită, lovită de una din blestematele caracteristici ale climei sale catastrofale, cetatea Bucureștilor parcă era și oarbă. Cruste de gheață îmbrăcau ferestrele duble, pe care locuitorii le acoperă de două ori pe an: o dată iarna, când giurgiuvelele se căptușesc cu hârtie de jurnal și cu bureți groși, o dată vara, când se închid storurile și se trag persienele și draperiile negre, ca să nu intre vipia amiezii, celălalt dușman de-afară.

— Deschideți larg ferestrele, niciodată nu le deschideți aici! gemea, în aiurarea ei, mama lui Catherine.

1. Pe scara Celsius, -37.5°.

Madam Filofteia, moașa, care de patruzeci de ani tot îngrijea damele Bucureștiului ce rămăneau grele, fără ca greutatea ei să se micșoreze vreun pic, se îndreptă spre una dintre ferestre, închisă și acoperită cu totul, și se prefăcu repede că o deschide. Smuci mânerul, trase puțin draperia și profită de ocazie să privească lung în stradă. Printre dărele de promoroacă ale geamului, ca prin peretele unui acvariu albicios, văzu o priveliște rară pentru Calea Victoriei: nici țipenie de om în miezul zilei, doar vânt turbat de la Baltica, venit urlând prin o mie cinci sute de kilometri de câmpie să măture strada, cât era de lungă. Între doi nămeți cât casa, un bărbat înainta chinuit. Încotoșmănit cu căciulă de blană și subă cu guler înalt, tras până peste urechi, părea un grenadier rătăcit de armata lui Napoleon în retragerea rusească. Strângea la piept, ca pentru a-l apăra, un buchet mare de flori galbene și roșii, garoafe bătute și mimoze, înfășurate într-o hârtie dantelată pe care o sfâșia vântul. Trecu pe lângă casă fără să arunce vreo privire în sus. Era prințul Jean Dragomir, bunicul copilei abia născute. Vizitiul lui lipovean, din ramura Prea Curatei Porumbițe, nu se învoise să-l ducă, așa că o luase pe jos în prăpădul de afară, să-i ureze La mulți ani țiitoarei lui.

*

* *

În brațele unei mame care credea în vise și care o știa dinainte de a se naște, Catherine avea să fie dusă departe de locul unde venise pe lume. Abia trecuse ziua și, în fierbințeala care le unea pe amândouă, mama îi murmurase fiicei taina ei:

— La Paris m-am gândit prima dată la tine, draga mea; era luna mai, când trăsurile aleargă

pe străzi pline de lăcrămioare, când se udă caldarâmul cu stropitoarea, când plouă o clipă numai, și-apoi iese iarăși soarele; când e atâta verdeată nouă pe crengile arborilor bătrâni de pe Avenue Gabriel, de pe Avenue Marigny și din cartierul Roule, unde stă bunica ta, încât te crezi în mijlocul pădurii!...

Te-am văzut mai întâi în vis, draga mea, îi șopti la ureche. Prima dată s-a-ntâmplat când ieșeam din prăvăliile de la Luvru. Se auzea larmă de copii; săreau cu toții împrejurul unui vânzător care trebuia să le împartă niște baloane; nu-i mai rămăsese decât unul, și fiecare îl cerea, fiecare ridica mâinile să-l apuce... Tu ai trecut prin fața lor și doar ți-ai ridicat capul; ți-am prins privirea și mi-am zis: „Ea e fetița pe care-o voi avea”. Vânzătorul ți-a dat ție balonul; avea desenat pe el un cocoș. Și cocoșul acela a cântat, iar eu m-am trezit...

Altă dată te-am văzut în Jardin des Tuileries cum alergai în jurul bazinului unde plutesc, iar apoi se răstoarnă, vapoarele cu pânze ale copiilor. Vaporașul tău nu se clătina, chiar dacă vântul puternic încrețea apa, îți biciuia genunchii goi și te făcea să strigi de spaimă. Părul lung, vălurit, îți acoperea fața, dar te-am recunoscut după arcul grațios al gâtului.

Mai târziu am început să te văd și aieveau, pe stradă ori la teatru, nu doar în vis. Nu mai erai copil: te-am văzut adolescentă, apoi femeie tânără. După căsătorie, i te-am arătat și tatălui tău; eram într-un restaurant de pe Champs-Élysées, unde cinam afară pentru prima dată în anul acela. Era o seară de mai, seara în care ai început să existi cu adevărat, nu doar în sufletul meu. Tatăl tău stătea cu spatele la tine. I-am spus: „Întoarce-te și uită-te, la a treia masă pe dreapta e o femeie îmbrăcată în roz și negru”. Și-a schimbat locul doar pentru a nu-și mai dezlipi ochii de

tânăra care avea chipul tău, draga mea... Să fie oare adevărată, pentru bărbați, legenda oilor lui Iacov? Privirea să fie cea care zămislește prima?...

Toate femeile nefericite fac poezie, chiar și cele care nu scriu versuri. Maria Romulescu, mama lui Catherine, aparținea acestei categorii de ferme-cătoare ființe care fac poezie fără s-o știe. Fiică de clarvăzătoare, Catherine avea să afle ceea ce de obicei un copil nu află niciodată: cum a ajuns să se nască, adică rațiunile adânci și întâmplările mărunte ce îi provocaseră, îi însoțiseră și îi hotărâseră venirea pe lume. Dacă s-ar fi născut în Spania, s-ar fi numit fără îndoială Concepción, Encarnación sau, și mai bine, Anunciación, fiindcă toți catolicii din părțile acelea cinstesc mai presus de orice vestea cea bună adusă de înger; se născuse însă în România și fusese botezată Catherine, după numele bunicii din cartierul Roule, și Catherine-Paris, în amintirea unei surori a mamei care, născută în timpul Asediului și moartă în 1872, nu apucase să poarte decât un an acest foarte frumos nume.

Află până și pe unde o luaseră părinții ei în noaptea acelei bunevestiri. Trecuseră pe sub cupola de verdeată care se întinde, toată luna mai, în josul bulevardului Champs-Élysées, până la Place de la Concorde. Pavajul strălucea: abia plouase. Trecuseră strada la braț, prin fața statuilor cu cai ale lui Marly, și, tot pe sub frunzișul bogat, merseseră până la Cours-la-Reine, unde, cu fluviul atât de aproape, te simți ca într-o plimbare la țară. Se așezaseră pe una din băncile duble de pe malul Senei, care li se păru dintr-odată o băncuță de confesional. În aerul calduț al nopții, alte perechi, ajunse și ele la clipa mărturisirilor, stăteau pe bănci de-a lungul țărmului, în sus și-n jos, cât era orașul de mare. Din când în când se vedeau care trase de cai de povară, care urcau malul spre Auteuil încărcate cu pietre

de construcție ce sclipeau în noapte ca niște bucăți mari de fosfor.

Maria se spovedi prima. Îi spuse lui Constantin ceea ce nu credea nici ea că îi va spune vreodată: că nu-l iubește, dar că-și dorește să aibă împreună un copil pe care să-l iubească. Ar vrea să fie fetiță. Să semene întru totul cu femeia de la restaurant. Să o căsătorească la Paris. Fericirea copilei va fi răscumpărarea nefericirii mamei sale. Așa, Maria i-ar rămâne toată viața aproape. Ce nu-i mărturisi era că tare se temea să nu-l fi înșelat chiar în acea zi, fiindcă se gândise din nou la un francez de care fusese îndrăgostită înainte de căsătorie. Lui Constantin îi plăcu felul deschis și curajos în care îi vorbise soția lui. El era și mai vinovat decât ea: îndrăgostit de o altă femeie, se căsătorise doar ca să se supună voinței tatălui. Pe cealaltă o întâlnise în Cartierul Latin și semăna perfect cu tânăra de la restaurant... Și, blestemând amândoi prejudecățile părinților care îi aduseseră împreună, ajunseră să se îmbrățișeze plângând, ca și cum odată cu plânsul ar fi venit și dragostea. Se întoarseră, doi străini străbătând orașul inverzit, pe rue Matignon, la locuința mamei lui Catherine, unde stăteau de puțin timp. Descoperiseră că avuseseră același vis, adolescenți: să trăiască la Paris. Vor ajunge oare să-l vadă împlinit?

Catherine îl va împlini. Va fi întruchiparea păcatului tatălui și răzbunarea mamei. Născută la trei mii de kilometri de Île de France, era ca și cum s-ar fi născut pe insula Sfântului. Degeaba, la venirea ei pe lume, Bucureștii zăceau de o zi și jumătate sub asediul zăpezii: numele ei rămase Luna Mai a Dragostei, în amintirea țării unde o moldoveancă și un muntean care nu se iubeau o zămisliseră într-o clipă de fericită uitare de sine.

— Luna mai, îi spunea mama ei, e luna în care în toate satele Franței sunt sărbători cu dans, cântece și procesiuni. E luna Sfintei Marii.